

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Даниела Николаева Кох-Кожухарова,
Университет за национално и световно стопанство – София,

2.1. Филология,

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление: *1.3. Педагогика на обучението по...*; научна специалност: *Методика на обучението по съвременни езици (английски език),*

с кандидат Дилян Петров Гатев, старши преподавател в УНСС – София

1. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение

Дисертационният труд „Повишаване на ефективността при усвояването на терминологичната лексика в обучението по английски език за специализирани цели от български студенти по икономика“, предоставен ми с необходимата предходност както на електронен, така и на хартиен носител, е с общ обем от 541 страници, от които 292 страници основен текст и 249 страници приложения. Състои се от увод, три основни раздела, заключение, библиография, списък на приносите и на публикациите по темата, както и десет приложения. Изтъкната е значимостта на усвояването на терминологичната лексика при изграждането на комуникативна компетентност за професионални цели не само на изучавания чужд, а и на родния за обучаваните език. Обоснована е потребността от повишаване на ефективността при развиването на двуезична терминологична лексикална компетентност у български студенти по икономика, изучаващи бизнес английски език като част от професионалната си подготовка, чрез прилагане на специално разработен методически модел от съчетание от техники на преподаване и поредица от учебни дейности. За осъществяването на тази цел спомага използването на съставения от автора английско-български тематичен учебен речник по икономика с дефиниции на английски език, предназначен основно (но не само) за целите на специализираното чуждоезиково обучение.

2. Точно формулирани цели и задачи на дисертацията

В уводната част на дисертационния труд /стр. 8-13/, точно, лаконично и ясно са формулирани както целта на изследването, така и изследователските задачи и подзадачи, които са изпълнени последователно в следващите три основни раздела и са

обобщени в заключителната част. „Основната цел на методическия модел е да се предложи съчетание от техники на преподаване и поредица от дейности, които да доведат до повишаване на ефективността при усвояването на терминологичната лексика от български студенти по икономика, изучаващи АЕСЦ“ / стр. 177/.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература

В практически план дисертантът Гатев изхожда основно от личния си почти десетгодишен опит като преподавател по английски език за специализирани цели на студенти най-вече от икономическите специалности на УНСС – София, но се опира и на този на своите колеги от катедра „Чужди езици и приложна лингвистика“, както и на други преподаватели в тази област от страната и чужбина – Пенчева и Шопов, стр. 25, А. Стефанова – стр. 28, 29, Жанг, стр.10, Гарсия Лаборда, стр. 24, Леонарди и Белчър, стр. 28, Робърт де Богранд стр. 44 и мн. др.. Това предоставя възможност за запознаване в дълбочина със състоянието на изследвания проблем, което се потвърждава и от подходящия подбор на използваната литература, залегнала предимно в раздела, представящ теоретичните основи на изследването.

4. Коректност при цитирането на представителен брой автори

Цитирани са 30 източника на български език, от които една учебна програма, 163 източника на английски език, сред които няколко учебни комплекта по бизнес английски език и статия от периодичния икономически печат, както и 10 онлайн източника – предимно речници и компютърни инструменти за извличане на потенциални термини от специализирани текстове, а и издания от периодичния англоезичен икономически печат. Сред цитираните автори се открояват имената на водещи български и чуждестранни учени, най-вече от областта на методиката на чуждоезиковото обучение като цяло и в частност – на обучението по чужд език за специализирани цели и на неговата разновидност – обучението по бизнес английски език. Наблюдава се коректност при оформянето на цитиранията.

5. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването

В изследването е добре обоснована необходимостта от разработване на методически модел от съчетание от техники на преподаване и поредица от учебни дейности за повишаване на ефективността при развиването на терминологична

лексикална компетентност у целевата група обучавани. Този модел е обоснован и от теоретична гледна точка. „В основата на методическия модел остава широкоразпространеният и залегнал в програмата комуникативен подход в чуждоезиковото обучение, като се допълва от елементи на граматико-преводния метод под формата на по-голямо фокусиране на преводните съответствия на терминологичните лексикални единици и правене на повече упражнения за превод и резюмиране на специализирани текстове, съдържащи множество примери за употреба на терминологична лексика /стр. 161/.

6. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд

В края на уводната част на дисертационния труд е конкретизирана използваната изследователска методология, която е характерна за педагогическите изследвания и е приложена коректно в хода на работата, в пълно съответствие с поставената цел, задачи и подзадачи, а именно: теоретичен анализ на научната литература, критичен анализ на учебната програма по „Английски език като първи чужд език“ за студентите по „Икономика и управление с преподаване на английски език“ в УНСС, критичен преглед на най-често използваните учебни комплекти, педагогически естествен/квази експеримент за проверка на ефективността на модела и експертна оценка на речника от страна на икономисти /стр.12-13/.

7. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни

От представените в приложенията в края на разработката образци на проведените анкетни проучвания и тестове може да се съди за техния оригинален замисъл, който е в пълно съответствие с целта и задачите на дисертационния труд. Емпиричните данни са събрани, статистически обработени и анализирани по уместен за спецификата на изследването начин след експертни консултации с експерти в областта на статистиката.

8. Описание на приносите:

8.1. Кратка характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд

Изброените на стр. 290–291 приноси са от теоретично и от практико-приложно естество и са базирани на представления в трите основни раздела на дисертацията материал, който създава впечатление за висока степен на достоверност.

8.2. Описание на приносите на кандидата и класифицирането им

Приемам следните от изтъкнатите от докторант Гатев приноси за такива от теоретично естество:

- дефиниране на понятието „терминологична лексикална компетентност“ в контекста на комуникативната езикова компетентност;
- разглеждане на особеностите на обучението по английски език за специализирани цели предимно в съпоставителен план с тези на обучението по общ английски език;
- поставяне на основен акцент върху обучението по лексика (както обща, така и специализирана);
- обръщане на внимание върху ролята на корпусите, терминологичните банки, речниците и цифровите технологии в специализираното чуждоезиково обучение – според мен това е един от водещите в теоретичен план приноси на разработката.

Приемам следните от изтъкнатите от докторант Гатев приноси за такива от практико-приложно естество:

- съставяне на английско-български тематичен учебен речник по икономика с дефиниции на английски език, предназначен основно (но не само) за целите на специализираното чуждоезиково обучение – по мое мнение това е най-същественят принос на дисертационния труд, тъй като речникът е с уникален по своята същност формат, съчетаващ в себе си не само специализирани лексикални единици, групирани в тематични подобласти, и техните преводни съответствия, а и техните дефиниции на английски език, словосъчетания, синоними, антоними и др., което го превръща в безценно помощно учебно средство както за обучаващите, така и за обучаваните; използването му действително би способствало прилагането на разработения от автора методически модел; досега преподаватели от катедра „Чужди езици и приложна лингвистика“ в УНСС са съставители на английско-български речници на обществено-политическата и туристическата лексика – Ст.

Апостолов и Блага Благоева, Радмила Каишева и др., но не и на икономическата, което е още един аргумент в полза на приносния характер на новосъставения от докторанта речник;

- нагледно демонстриране на функционалните възможности на компютърните инструменти за извличане на термини от специализирани текстове *TermoStat Web* и *Sketch Engine*, както и на двуезичните онлайн речници *Glosbe* и *Linguee*, представящи термините и различните им преводни еквиваленти в контекст – считам, че това е вторият по значимост принос на дисертационния труд, особено за преподавателите от по-възрастното поколение, тъй като става въпрос за усъвършенствани и достъпни технически средства, които са „мощен инструмент за подкрепа на учебния процес“ (по цитата на франкофона Милен Шипчанов от стр. 97);

- разработване и апробиране на методически модел от съчетание от техники на преподаване и поредица от учебни дейности за развиване на терминологична лексикална компетентност у български студенти по икономика, изучаващи английски език за специализирани цели като част от професионалната си подготовка – това е принос, не по-малко значим от по-горните, защото резултатите от апробирането с висока степен на сигурност потвърждават ефективността на модела, който може да се приложи в обучението не само по специализиран английски, а и по всеки друг специализиран език.

Въз основа на описанието на приносите убедително бих могла да направя следните два извода:

- дисертационният труд показва, че кандидатът притежава задълбочени теоретични познания по специалността и способности за разработване на самостоятелни научни изследвания;

- дисертационният труд съдържа теоретични обобщения и решения на научни и научно-приложни проблеми, които представляват оригинален принос в науката.

8.3. Оценка на степента на лично участие на дисертанта в приносите

От описанието на приносите и тяхното съответствие с представения в трите основни раздела на разработката материал обосновано може да се твърди, че степента на лично участие на дисертанта в тях е максимално висока.

8.4. Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд

Съдържанието на автореферата, който е с общ обем от 63 стандартни машинописни страници, съответства на основните положения и приносите на дисертационния труд, въпреки че не успява да обхване в достатъчна пълнота всеки един от тях.

9. Въздействия на дисертационния труд върху външната среда:

9.1. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани

Представените публикации по темата на дисертационния труд са общо пет, от които четири на български и една на английски език. Три от тях са поместени в сборници с доклади от научни конференции, организирани от други български висши учебни заведения – МВБУ – Ботевград, ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград, УНСС – София, а останалите две са публикувани в периодични научни издания – *Научни трудове на ПУ „Паусий Хилендарски“* и международното научно списание *Educational Role of Language Journal*.

Материалът в четири от тях (всички с изключение на статията, поместена в *Научни трудове на ПУ „Паусий Хилендарски“*) е бил предварително представен като доклад на съответните научни форуми (конференции и семинари). В петте публикации са разгърнати различни аспекти от съдържанието на дисертационния труд, а именно: стратегии за усвояване на терминологичната лексика в обучението по английски език за специфични цели (бизнес английски език), повишаване на ефективността при преподаването и усвояването на терминологичната икономическа лексика посредством цифровите технологии, съвременни предизвикателства при преподаването на терминологичната лексика в обучението по бизнес английски език, компютърни инструменти за обработка на терминологичната лексика, както и техники на преподаване на лексиката в бизнес английския език.

9.2. Използване и цитиране от други автори, отзиви в научния печат и др.

Докладът на Дилян Гатев (2021) „Компютърни инструменти за обработка на терминологичната лексика“, публикуван в Сборника от юбилейната международна научна конференция под надслов „100 години чуждоезиково обучение в УНСС“ [ISBN:

978-619-232-452-0] (стр. 89–103), проведена през октомври 2020 г., е цитиран в хабилитационния труд на колегата-германист д-р Силвия Василева (2021) „Съпоставителен текстолингвистичен анализ на доклад за дейността (Geschäftsbericht) на български и немски език: На основата на доклади на EVN Bulgaria“ [ISBN: 978-619-232-518-3], въпреки че това не е отразено в официалната документация към дисертационния труд.

10. Лични качества на автора (ако рецензентът го познава)

Познавам автора от постъпването му на работа като щатен преподавател по английски език в УНСС – София, след спечелен конкурс, през академичната 2013/2014 година. Оттогава досега той се отличава като старателен, прилежен и добронамерен преподавател и отзивчив колега. Основният замисъл на своя дисертационен труд той черпи предимно от почти десетгодишния си преподавателски опит със студенти най-вече от икономическите специалности на УНСС – работа, която се стреми да оптимизира максимално според силите и възможностите си. Съавтор е на учебното помагало *Improve Your Business English Skills 1: Use of English* [ISBN: 978-619-232-273-1] (2020) за подготовка за лексикално-граматическите компоненти на писмената част от практическия държавен изпит по (бизнес) английски език.

11. Мнения, препоръки и бележки

Поздравявам колегата и научния му ръководител доц. д-р Светлана Димитрова Гюзелева за положените усилия и постигнатите научно-приложни резултати.

Дисертационният труд прави впечатление със своята прецизност и акуратност на много равнища (включително статистическо), с добрия изказ на български език и с доброто графическо оформление. Препоръчвам неговото издаване, както и това на новосъставения английско-български тематичен учебен речник по икономика с дефиниции на английски език, предназначен основно (но не само) за целите на специализираното чуждоезиково обучение.

Използвам възможността да направя някои коментари и препоръки и да отправя въпрос:

- напълно подкрепям отправената от Джонс и Бенеш препоръка, че наред със специалистите по английски език за специализирани цели „учещите също е добре да имат право да участват в анализа на собствените си потребности“ (стр. 29), например чрез анкетни проучвания; вземането предвид на резултатите от

които определено би довело до повишаване ефективността на курсовете, което в академичен контекст би било от полза за авторитета на съответното висше учебно заведение;

- във връзка с открояването от д-р Албена Стефанова (стр. 29) на липсата на професионален опит от страна на учещите като една от основните предпоставки за затруднения в обучението по чужд език за специализирани цели отбелязвам, в качеството ми на дългогодишен ръководител катедра „Чужди езици и приложна лингвистика“ в УНСС, че в университета са водени разговори между ръководители на катедри за прехвърляне на обучението по първи специализиран чужд език от първи и втори съответно в трети и четвърти курс, именно за да могат дотогава студентите да са навлезли в пълнота в тематиката и проблематиката на съответната професионална област;

- напълно споделям представения възглед на Робърт де Богранд (стр. 44), че е необходимо да се преодолеят различията в погледа върху изучавания от студентите материал на катедрите по чужди езици и на тези по икономика, за да могат те да работят в по-добро сътрудничество, което би довело до повишаване качеството както на специализираното чуждоезиково обучение, така и на обучението по специализираните дисциплини;

- бих желала да допълня към отправената на стр. 78–79 обоснована препоръка, че е необходимо в курсовете по бизнес английски език „да се обръща внимание на културните различия, които евентуално биха довели до възпрепятстване на комуникацията в международна среда“, с уточнението, че особеностите на националните култури, също като езиците, могат да се развиват и променят с времето под въздействието на фактори от различно естество – например споменатото от автора ръкостискане претърпя модификации по време на пандемията от КОВИД-19, когато бе заменено с кимане с глава, поздрав с допиране само на юмрук и др. - *tempora mutantur et nos mutamur in illis*. Затова от преподавателя по чужд език за специализирани цели се очаква да бъде запознат със съвременното състояние на непрестанно изменящите се културните особености, за да може да бъде максимално полезен на своите обучавани;

- въпрос: какво има предвид авторът в описанието на първия етап от разработването на речника при уточнението, че той „е предназначен основно (но не само) за български студенти по икономика“ (стр. 143);

- поздравявам Дилян Гатев с факта, че пандемията от КОВИД-19 не му е попречила да събере необходимия за изследването си емпиричен материал, като същевременно е предприел „всички възможни действия за гарантиране валидността на данните, получени в онлайн среда“ (стр. 185).

Заклучение

Въз основа на всичко казано дотук давам категорично положителната си оценка на дисертационния труд „Повишаване на ефективността при усвояването на терминологичната лексика в обучението по английски език за специализирани цели от български студенти по икономика“ и безрезервно предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Дилян Петров Гатев образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление: *1.3. Педагогика на обучението по...*; научна специалност: *Методика на обучението по съвременни езици (английски език)*.

София, 26 февруари 2023 г.

Подпис:

(проф. д-р Даниела Кох-Кожухарова)